

Nr 490

Av fröken **Höjer m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 38, angående vissa frågor rörande åldringsvården.

Med anledning av i Kungl. Maj:ts proposition nr 38 framlagt förslag till riktlinjer för åldringsvården får vi framföra följande synpunkter och förslag.

Ålderdomshemmens rättsliga ställning

Organ för hemmens förvaltning

Åldringsvårdsutredningen har föreslagit, att den provisoriska del av socialhjälpslagen, som gäller ålderdomshemmen, skall utbrytas ur nämnda lag och efter vissa kompletteringar utgöra en särskild lag om ålderdomshem. Departementschefen har ansett att bestämmelserna om ålderdomshemmen kan utan olägenhet kvarstå i socialhjälpslagen. Vi hade för vår del helst sett, att åldringsvårdsutredningens förslag här hade följts, dels av psykologiska skäl, dels med hänsyn till att bestämmelsernas placering i socialhjälpslagen lätt synes kunna vålla missförstånd beträffande ålderdomshemmens ställning. Emellertid torde saken knappast numera vara av någon större betydelse, om man på annat sätt än genom att giva en särskild lag effektivt undanröjer de nyss berörda missförstånden. Härom må följande framhållas.

Enligt fattigvårdslagen var ålderdomshemmen avsedda för beredandet av vård för *understödstagare*, och intagning på ålderdomshem var liktydigt med att vederbörande bereddes fattigvård. När kommunerna tagit emot vårdbehövande åldringar som inackorderingsfall (mot viss avtalad avgift) har detta sålunda skett helt vid sidan av lagens bestämmelser. Det är denna inackorderingsverksamhet, som man önskat lagfästa genom ifrågavarande bestämmelser i socialhjälpslagen. Departementschefen gjorde också i proposition nr 177 till 1955 års riksdag uttalanden, vilka syntes klargöra, att intagning på ålderdomshem enligt socialhjälpslagen icke vore att betrakta som meddelande av socialhjälp. Emellertid synes dessa uttalanden, till vilka riksdagen anslöt sig, icke ha varit tillräckligt tydliga för att förebygga missförstånd. Sålunda har i en information om socialhjälpslagen, som spritts bland kommunala organ, uttalats, att många i sak gjorda ändringar i fråga om vård på ålderdomshem inte har skett i socialhjälpslagen i för-

hållande till fattigvårdslagen. Detta uttalande kan ej gärna tolkas på annat sätt än att vård på ålderdomshem enligt socialhjäpplagen rätteligen skulle vara socialhjälp, liksom vård på ålderdomshem enligt fattigvårdslagen var fattigvård.

I den nu aktuella propositionen har departementschefen erinrat om vad som uttalades i propositionen om socialhjäpplagen, bl. a. att vårdkostnaderna bör betraktas som en sak och tillgodoseendet av vårdbehovet som en annan. Då emellertid missförstånd av nyss angivna art visat sig kunna uppkomma finner vi angeläget, att detta uttalande ytterligare förtydligas. Riksdagen bör sålunda giva klart uttryck åt den meningen

att genom generellt beslut av kommunen om storleken av avgiften på ålderdomshemmet eller genom beslut i dylikt avseende i det särskilda fallet det alltid för varje vårdtagare på ålderdomshem skall vara fastställt, vilken avgift det åligger denne att betala för vården på hemmet;

att denna avgiftskostnad — liksom hyran på ett kommunalt pensionärs-hem — skall betraktas som en kommuns civilrättsliga fordran och alltså inte har socialhjäpns karaktär annat än när socialnämnden i det särskilda fallet, enär vårdtagaren saknar möjlighet att betala avgiften med folkpension eller andra egna tillgångar, beviljar vårdtagaren socialhjälp för täckande av densamma.

Ett förhållande, som möjligen kan ha bidragit till missförstånd av angiven art, är att socialhjäpplagen icke upptar några bestämmelser, i vilken ordning kommunerna har att förvalta ålderdomshemmen. Frånvaron av dylika bestämmelser i de paragrafer, som avser ålderdomshemmen, kan ha föranlett den slutsatsen, att 6 § i lagen, som gäller socialnämnds uppgifter, också måste avse förvaltningen av ålderdomshemmet och att denna förvaltning därför ingår i den sist i 6 § angivna uppgiften »att jämväl i övrigt ombesörja de angelägenheter avseende socialhjälp inom kommunen, vilka är att hänföra till förvaltning och verkställighet». Man kan därmed ha ansett sig ha fått ett stöd för uppfattningen, att vård på ålderdomshem av lagstiftarna anses vara en form av socialhjälp. Vad socialhjäpplagen egentligen skall anses innebära i fråga om kommunalt förvaltningsorgan för ålderdomshemmen måste i själva verket anses oklart. Närmast innebär väl frånvaron av bestämmelser, att kommunerna därmed förfar som de finner lämpligt. Aldringsvårdsutredningen föreslog emellertid en särskild bestämmelse, att kommunens socialnämnd skulle utgöra hemmets styrelse och i denna sin egenskap handhava förvaltningen av ålderdomshemmet. Vi ansluter oss härvidlag till utredningens mening inte minst med hänsyn till det angelägna i att skapa klarhet, och med hänsyn härtill är det angeläget att till 6 § i socialhjäpplagen fogas en ny punkt innebärande, att socialnämnden har att vara styrelse för ålderdomshemmet och i denna sin egenskap handhava förvaltningen av hemmet.

Vilka vårdtagare skall beredas plats på en viss kommuns ålderdomshem?

Det fastslås i socialhjälpslagen, att det åligger kommun att anordna och driva ålderdomshem avsett för en särskild kategori av vårdbehövande. Där- emot ges det varken i lagen eller i motiven i propositionen någon som helst vägledning i frågan, vilka personer inom ifrågavarande kategori som skall eller bör tas emot på en viss kommuns ålderdomshem. Socialvårdskommit- tén hade för sin del föreslagit, att det i lagen skulle intagas en bestämmelse, utvisande att en kommuns ålderdomshem skulle vara avsett för i kommunen *bosatta* vårdbehövande. Åldringsvårdsutredningen har för sin del liksom socialhjälp propositionen helt gått förbi denna fråga. Vi finner detta vara en allvarlig brist och vill till stöd för denna uppfattning anföra följande.

Så länge man antar att en person som blir i behov av vård på ålderdoms- hem alltid kan och bör beredas sådan vård i den kommun, där vederbörande är bosatt, torde knappast frånvaron av lagbestämmelse bereda några svårigheter. Emellertid överensstämmer ett sådant antagande många gånger inte med verkligheten. I den kommun, som sålunda är närmast till att be- reda ålderdomshemsvård, har man kanske för överskådlig tid mycket ont om platser och köbildning till hemmet, samtidigt som det i en annan kom- mun, till vilken den vårdbehövande även har vissa anknytningar, finns le- diga platser. Den senare kommunen är villig bereda plats för personen, men helt naturligt endast under förutsättning, att den får full täckning för vårdkostnaderna. En sådan samverkan mellan kommuner rekommenderades livligt i samband med socialhjälpslagens antagande, och man diskuterade därvidlag bl. a. behovet av och möjligheterna för att träffa avtal kommuner- na emellan om ersättning för den kostnad för andel i folkpension och för eventuellt meddelad socialhjälp, som på grund av vederbörandes mantals- skrivning i den kommun, där ålderdomshemmet ligger, skulle kunna drabba denna kommun. Det är alldeles klart, att sådana avtal måste komma att träffas mellan den förutvarande och den blivande mantalsskrivningskom- munen. Avtal *om själva mottagandet* på hemmet, som innebär åtagande för en viss kommun att bestrida vårdkostnaderna (utöver den avgift vårdtaga- ren själv kan betala), förutsätter däremot att det är fastslaget vilken kom- mun som egentligen bör ansvara för ålderdomshemsvård för vederbörande. Här saknas alltså en bestämmelse, som är grundläggande för att lediga platser på ett visst ålderdomshem skall kunna utnyttjas för vårdbehövande som finns i andra kommuner.

Vad som erfordras är sålunda en bestämmelse, som närmast motsvarar sjukhuslagens föreskrift, att landsting eller motsvarande stad har att om-

besörja i sammanhanget aktuell anstaltsvård för dem som har sin vistelse eller sin hemort inom landstingskommun eller i stad (i princip finns en sådan bestämmelse såväl i gällande lag som i förslaget till ny sjukhuslag, SOU 1956: 27).

Ur såväl sociala som rent humanitära synpunkter är det angeläget, att det lika väl för åldringar som för sjuka människor finns en bestämmelse av angiven innebörd. Det är icke ovanligt, att gamla personer flyttar från ort till annan, särskilt i syfte att komma i närheten av sina barn, kanske rent av för att erhålla vård och tillsyn hos barnen. I vilket fall som helst kan situationen efter inflyttningen till den kommun, där barnen är bosatta, mer eller mindre hastigt utveckla sig därhän, att en intagning på ålderdomshem synes nödvändig. Det visar sig då ofta vara mycket ont om platser på inflyttningskommunens ålderdomshem, och det enda besked som kan erhållas är att vederbörande skall antecknas för att bli intagen, när tillfälle yppar sig. Det torde vara vanligt, att en dylik vårdbehövande får stå tillbaka för andra med samma eller mindre vårdbehov helt enkelt därför, att hon är så nyligen inflyttad till kommunen; kommunens »egna» får företräde. I utflyttningskommunen kanske det finns platser lediga, men även om den vårdbehövande skulle ha bott där hela sitt liv ända till den här aktuella utflyttningen, anser man sig i regel inte böra påtaga sig kostnaderna för hennes vård. Däremot kan en kommun antagas ofta nog vara villig bereda plats för henne på ålderdomshemmet under förutsättning att inflyttningskommunen åtar sig att bestrida hela självkostnaden, i den mån den ej täckes av den avgift, som vårdtagaren själv kan betala. Inflyttningskommunen kommer säkerligen ofta att vara ovillig till ett sådant ekonomiskt åtagande, desto mer ju kortare den tid är som hon bott i denna kommun; man menar att hon »inte hör dit» utan snarare hör till utflyttningskommunen. Åldringen kommer praktiskt taget att stå utan möjlighet till ålderdomshemsvård endast därför, att kommunerna skjuter henne ifrån sig på varandra. Det ligger inget klander mot kommunerna i detta konstaterande. *Så länge lagstiftarna inte gett någon vägledning, vilken kommun som bör känna sig ansvarig för en viss persons behov av vård på ålderdomshem, har kommunerna rätt att bedöma saken var och en efter vad den finner skäligt, en skälighetsbedömning, som helt naturligt utfaller olika i skilda kommuner.*

Vilken regel för anknytningen till en viss kommun som här skall väljas, är av underordnad betydelse. Det viktigaste är, att det fixeras en regel. För vår del finner vi det lämpligast, att man väljer bosättningen.

Det bör påpekas, att vi med ovanstående på intet sätt avser att skärpa kommunernas skyldigheter att skapa platser på ålderdomshem. I nuvarande situation vore lagbestämmelser i dylik riktning meningslösa, och man kan även i övrigt ifrågasätta om de vore lämpliga. Det gäller endast att få

en regel om tillhörighet till viss kommun för varje person som är i behov av vård på ålderdomshem.

Med hänsyn till det anförda bör 18 § första stycket socialhjälpslagen innehålla, att det åligger kommun att anordna och driva hem för inom kommunen bosatta åldringar och andra personer, vilka är i behov av vård eller tillsyn, som icke eljest tillgodoses.

En sådan bestämmelse får självfallet inte fattas så att kommunen är förhindrad att på sitt ålderdomshem mottaga även andra än i kommunen bosatta personer.

På grund av det anförda hemställas,

att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 38 ville göra det förtydligande uttalande angående ålderdomshemmens ställning, som vi i det föregående föreslagit;

att riksdagen vid behandling av samma proposition ville besluta de ändringar i socialhjälpslagen, som framgår av bilaga.

Stockholm den 5 februari 1957

Gerda Höjer

Elis Håstad

S. Rimås

Bilaga

Förslag till ändring av 6 och 18 §§ lagen om socialhjälp.

§ 6.

Socialnämnd har

att meddelas;

att angelägenheter;

att styrelse;

att socialhjälpverksamheten;

att jämväl i övrigt ombesörja de angelägenheter avseende socialhjälp inom kommunen, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet; samt

att vara styrelse för ålderdomshemmet och i denna sin egenskap handhava förvaltningen av hemmet.

§ 18. Första stycket.

Det åligger kommun att anordna och driva hem för inom kommunen bosatta åldringar och andra personer, vilka äro i behov av vård eller tillsyn, som icke eljest tillgodoses.